ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (tretia komora)

z 9. júna 2011 *

Vo veci C-409/09,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 234 ES, podaný rozhodnutím Supremo Tribunal de Justiça (Portugalsko) z 2. októbra 2009 a doručený Súdnemu dvoru 27. októbra 2009, ktorý súvisí s konaním:

José Maria Ambrósio Lavrador,

Maria Cândida Olival Ferreira Bonifácio

proti

Companhia de Seguros Fidelidade-Mundial SA,

SÚDNY DVOR (tretia komora),

v zložení: predseda tretej komory K. Lenaerts, sudcovia D. Šváby (spravodajca), G. Arestis, J. Malenovský a T. von Danwitz,

* Jazyk konania: portugalčina.

generálny advokát: N. Jääskinen,
tajomník: M. Ferreira, hlavná referentka,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 27. januára 2011,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

— J. M. Ambrósio Lavrador a M. C. Olival Ferreira Bonifácio, v zastúpení: L. Saraiva, advogado,

— Companhia de Seguros Fidelidade-Mundial SA, v zastúpení: J. M. Fonseca, advogado,

— portugalská vláda, v zastúpení: L. Inez Fernandes a D. Marinho Pires, splnomocnení zástupcovia,

— nemecká vláda, v zastúpení: J. Möller a J. Kemper, splnomocnení zástupcovia,

— lotyšská vláda, v zastúpení: K. Drēviņa a M. Borkoveca, splnomocnené zástupkyne,

— Európska komisia, v zastúpení: N. Yerrell, M. Teles Romão a P. Guerra e Andrade, splnomocnení zástupcovia,

so zreteľom na rozhodnutie prijaté po vypočutí generálneho advokáta, že vec bude prejednaná bez jeho návrhov,

vyhlásil tento

Rozsudok

1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu smernice Rady 72/166/EHS z 24. apríla 1972 o aproximácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú motorovými vozidlami a kontroly plnenia povinnosti poistenia tejto zodpovednosti (Ú. v. ES L 103, s. 1; Mim. vyd. 06/001, s. 10; ďalej len „prvá smernica"), druhej smernice Rady 84/5/EHS z 30. decembra 1983 o aproximácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel (Ú. v. ES L 8, 1984, s. 17; Mim. vyd. 06/007, s. 3, ďalej len „druhá smernica"), ako aj tretej smernice Rady 90/232/EHS zo 14. mája 1990 o aproximácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel (Ú. v. ES L 129, s. 33; Mim. vyd. 06/001, s. 249, ďalej len „tretia smernica").

2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi J. M. Ambrósiom Lavradorom a M. C. Olivalovou Ferreirovou Bonifáciovou na jednej strane a spoločnosťou Companhia de Seguros Fidelidade-Mundial SA (ďalej len „Fidelidade-Mundial") na druhej strane vo veci náhrady škody touto spoločnosťou na základe zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel, ktorú žalobcovia vo veci samej utrpeli pri dopravnej nehode ich maloletého dieťaťa idúceho na bicykli s vozidlom, ktorého zodpovednosť za škodu je krytá poistením v spoločnosti Fidelidade-Mundial.

Právny rámec

Právo Únie

3 Podľa článku 3 ods. 1 prvej smernice:

„Každý členský štát prijme… všetky primerané opatrenia, aby zabezpečil, že zodpovednosť za škodu spôsobenú prevádzkou vozidiel obvykle sa nachádzajúcich na jeho území je pokrytá poistením. Rozsah krytia zodpovednosti a podmienky tohto krytia sa určia na základe týchto opatrení."

4 Článok 2 ods. 1 druhej smernice stanovuje:

„Každý členský štát prijme vhodné opatrenia, aby sa zabezpečilo, že všetky právne predpisy alebo zmluvné ustanovenia obsiahnuté v poistnej zmluve vydanej v súlade s článkom 3 ods. 1 [prvej smernice], ktorá vylučuje z poistenia používanie alebo riadenie vozidla:

— osobami, ktoré nie sú výslovne alebo nevýslovne oprávnené,

alebo

— osobami, ktoré nevlastnia preukaz umožňujúci im viesť príslušné vozidlo,

alebo

— osobami, ktoré nespĺňajú zákonné technické požiadavky týkajúce sa stavu a bezpečnosti príslušného vozidla,

sa považujú pre účely článku 3 ods. 1 [prvej smernice] za neplatné, pokiaľ ide o nároky tretích osôb, poškodených nehodou.

Avšak právne predpisy alebo ustanovenia uvedené v prvej zarážke sa môžu uplatniť voči osobám, ktoré dobrovoľne vstúpili do vozidla, ktoré spôsobilo škodu alebo ujmu, v prípade keď poisťovateľ môže preukázať, že vedeli, že vozidlo bolo odcudzené.

Členské štáty majú možnosť – v prípade, ak došlo k nehodám na ich území – neuplatniť ustanovenie v prvom pododseku, ak môže poškodený získať náhradu za utrpené škody od orgánu sociálneho zabezpečenia.“

5 Článok 1 tretej smernice stanovuje:

„Bez toho, aby bol dotknutý druhý pododsek článku 2 ods. 1 [druhej smernice], poistenie uvedené v článku 3 ods. 1 [prvej smernice] bude pokrývať zodpovednosť za ujmu na zdraví spôsobenú všetkým cestujúcim okrem vodiča vyplývajúcu z prevádzky vozidla.

…“

6 Článok 4 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2005/14/ES z 11. mája 2005, ktorou sa menia a dopĺňajú smernice Rady 72/166/EHS, 84/5/EHS, 88/357/EHS a 90/232/EHS a smernica Európskeho parlamentu a Rady 2000/26/ES o poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel (Ú. v. EÚ L 149, s. 14), nazvaný „Zmeny a doplnenia smernice 90/232/EHS“ stanovuje:

„…

2. Vkladá sa tento článok:

‚*Článok 1a*

Poistenie uvedené v článku 3 ods. 1 [prvej smernice] pokrýva ujmu na zdraví a škodu na majetku, ktorú utrpia chodci, cyklisti a iní nemotorizovaní užívatelia ciest, ktorí sú v následku nehody s účasťou motorového vozidla oprávnení na náhradu škody v súlade s vnútroštátnym občianskym právom. Tento článok sa nedotýka zodpovednosti za škodu, ani sumy škody.‘

…“

7 Podľa odôvodnenia č. 16 smernice 2005/14:

„Osobnú ujmu a škodu na majetku, ktorú utrpeli chodci, cyklisti a iní nemotorizovaní užívatelia cesty, ktorí sú obyčajne najslabšími účastníkmi nehody, by malo pokrývať

povinné poistenie vozidla účastného na nehode, kde majú nárok na odškodnenie podľa vnútroštátneho občianskeho práva. Toto ustanovenie nepredurčuje zodpovednosť za škodu alebo úroveň výšky odškodného pri konkrétnej nehode podľa vnútroštátnych právnych predpisov."

8 Článok 12 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2009/103/ES zo 16. septembra 2009 o poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel a o kontrole plnenia povinnosti poistenia tejto zodpovednosti (Ú. v. EÚ L 263, s. 11) nazvaný „Osobitné skupiny poškodených" stanovuje:

„1. Bez toho, aby bol dotknutý článok 13 ods. 1 druhý pododsek, poistenie uvedené v článku 3 bude pokrývať zodpovednosť za ujmu na zdraví, ktorá je dôsledkom prevádzky vozidla, spôsobenú všetkým cestujúcim okrem vodiča.

…

3. Poistenie uvedené v článku 3 pokrýva ujmu na zdraví a škodu na majetku, ktorú utrpia chodci, cyklisti a iní nemotorizovaní užívatelia ciest, ktorí sú v dôsledku nehody s účasťou motorového vozidla oprávnení na náhradu škody v súlade s vnútroštátnym občianskym právom.

Tento článok sa nedotýka zodpovednosti za škodu, ani výšky náhrady škody."

Vnútroštátne právo

9 Podľa článku 503 ods. 1 portugalského občianskeho zákonníka:

„Každý, kto riadi a pre vlastnú potrebu používa motorové vozidlo na pozemných komunikáciách, a to aj v prípade, ak by jeho používanie zveril inej osobe, zodpovedá za škodu spôsobenú týmto vozidlom bez ohľadu na to, či vozidlo je, alebo nie je súčasťou premávky."

10 Článok 504 ods. 1 tohto zákonníka stanovuje:

„Zodpovednosť za škodu spôsobenú vozidlami sa priznáva v prospech tretích osôb, ako aj prepravovaných osôb."

11 V zmysle článku 505 uvedeného zákonníka:

„Bez toho, aby bol dotknutý článok 570, zodpovednosť uvedená v článku 503 ods. 1 je vylúčená, iba ak bola nehoda spôsobená samotným poškodeným alebo treťou osobou, alebo ak bola spôsobená vyššou mocou, ktorá nemá pôvod v prevádzke vozidla."

12 Článok 570 tohto zákonníka stanovuje:

„1. Ak poškodený svojím zavinením prispel k vzniku alebo zväčšeniu škody, súd na základe závažnosti zavinenia oboch strán a z nej vyplývajúcich okolností rozhodne, či sa má priznať úplná náhrada škody, znížená náhrada škody alebo či sa má náhrada škody vylúčiť.

2. Ak je zodpovednosť založená iba na domnienke zavinenia, zavinenie poškodeného vylučuje povinnosť nahradiť škodu, pokiaľ nie je ustanovené inak."

Spor vo veci samej a prejudiciálna otázka

13 Dňa 12. júla 2002 sa maloletý syn žalobcov vo veci samej idúci na bicykli zrazil s vozidlom poisteným poisťovňou Fidelidade-Mundial. V dôsledku tejto nehody mladý chlapec zomrel.

14 Vnútroštátny súd v tomto ohľade uvádza, že v predchádzajúcich konaniach sa preukázalo, že k uvedenej nehode došlo okolo 20.20 hod. na ulici lemovanej budovami v rámci obce vo vidieckej oblasti a že dieťa šlo v protismere, pričom nedodržalo pravidlá prednosti.

15 Žalobcovia vo veci samej podali žalobu proti Fidelidade-Mundial, poisťovateľke vozidla, ktoré bolo účastníkom nehody, kde obeťou bol ich syn, na základe občianskoprávnej zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel. Na

základe tejto žaloby žalobcovia žiadajú o priznanie odškodného vo výške 207 080,78 eura a tiež náhrady zdravotných nákladov a vecnej škody ako náhrady majetkovej a nemajetkovej ujmy utrpenej v dôsledku uvedenej nehody.

16 Potom ako bola táto žaloba zamietnutá v prvostupňovom aj v odvolacom konaní, podali žalobcovia vo veci samej dovolanie na Supremo Tribunal de Justiça.

17 Pokiaľ ide o okolnosti nehody, ktorej obeťou bol syn žalobcov vo veci samej, vnútroštátny súd s odkazom na rozhodnutia vyhlásené v prvostupňovom a odvolacom konaní uvádza, že jediným vinníkom je maloleté dieťa, ktoré šlo v protismere, pričom nedodržalo pravidlá prednosti, a že vodič motorového vozidla neporušil nijakú z povinností, ktoré mu vyplývajú z pravidiel cestnej premávky, takže voči nemu nemožno vyvodiť žiadnu zodpovednosť, či už na základe objektívnej zodpovednosti, alebo na základe zodpovednosti za zavinenie.

18 Vnútroštátny súd však vo svojom rozhodnutí uvádza tvrdenia žalobcov vo veci samej, na základe ktorých by sa od vodiča motorového vozidla mohla vyžadovať osobitná pozornosť a obzvlášť obozretná jazda, lebo poznal miesto nehody, na ktorom sa trvale zdržiavali deti. Nedbanlivosť uvedeného vodiča mala podľa týchto tvrdení, pokiaľ ide o príčinnú súvislosť, vplyv na priebeh, ktorý viedol k škodovej udalosti.

19 Vnútroštátny súd uvádza, že hoci zodpovednosť za škodu je oblasťou, ktorá patrí do právomoci členských štátov, Súdny dvor spresnil vo svojom rozsudku z 30. júna 2005, Candolin a i. (C-537/03, Zb. s. I-5745), že členské štáty musia pri výkone tejto právomoci dodržiavať právo Únie, čiže nemôžu zbaviť ustanovenia prvej, druhej a tretej smernice ich potrebného účinku. Uvedené ustanovenia sú zbavené takéhoto účinku

najmä vtedy, ak vnútroštátna právna úprava len na základe jediného dôvodu, že zodpovednosť za škodu možno pripísať len samotnej obeti, vylúči alebo neprimerane obmedzí právo na náhradu škody.

20 S ohľadom na túto judikatúru Súdneho dvora má vnútroštátny súd ďalej pochybnosti o zlučiteľnosti režimu zodpovednosti za škodu uplatniteľného v prejednávanej veci s ustanoveniami práva Únie uvedenými v bodoch 3 až 5 tohto rozsudku.

21 Za týchto okolností Supremo Tribunal de Justiça rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru túto prejudiciálnu otázku:

„Majú sa ustanovenia článku 1 tretej smernice… vykladať v tom zmysle, že im odporuje, keď v prípade dopravnej nehody, ktorá sa stala v takom čase a na takom mieste, ako aj takým spôsobom, ako to bolo v tejto veci, portugalské občianske právo, konkrétne prostredníctvom článku 503 ods. 1, článkov 504, 505 a 570 občianskeho zákonníka vylučuje alebo obmedzuje právo na náhradu škody neplnoletej osoby, ktorá sa stala obeťou nehody, iba z toho dôvodu, že sa jej pripisuje čiastočné prispenie k ujme, respektíve jej výlučné zavinenie?“

O prejudiciálnej otázke

22 Na úvod treba uviesť, ako to správne zdôraznila nemecká vláda, že hoci sa položená otázka týka len článku 1 tretej smernice, z rozhodnutia vnútroštátneho súdu ako celku vyplýva, že svojou otázkou sa tento súd v podstate pýta, či sa prvá, druhá a tretia smernica majú vykladať v tom zmysle, že im odporuje taká vnútroštátna právna

úprava, ktorá obmedzuje alebo vylučuje právo na náhradu škody obete dopravnej nehody z dôvodu, že sa jej pripisuje čiastočné prispenie k ujme, respektíve jej výlučné zavinenie.

23 V tejto súvislosti je v prvom rade potrebné pripomenúť, že z preambuly prvej a druhej smernice vyplýva, že tieto smernice vedú na jednej strane k zabezpečeniu voľného pohybu tak vozidiel bežne sa nachádzajúcich na území Európskej únie, ako aj osôb v nich prepravovaných a na druhej strane k zabezpečeniu porovnateľného zaobchádzania s obeťami nehôd spôsobených týmito vozidlami bez ohľadu na to, kde presne na území Únie došlo k nehode (rozsudky z 28. marca 1996, Ruiz Bernáldez, C-129/94, Zb. s. I-1829, bod 13; zo 14. septembra 2000, Mendes Ferreira a Delgado Correia Ferreira, C-348/98, Zb. s. I-6711, bod 24, ako aj zo 17. marca 2011, Carvalho Ferreira Santos, C-484/09, Zb. s. I-1821, bod 24).

24 Prvá smernica spresnená a doplnená druhou a treťou smernicou ukladá členským štátom povinnosť zabezpečiť, aby zodpovednosť za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel, ktoré sa obvykle nachádzajú na ich území, bola krytá poistením, a spresňuje najmä druhy škôd a okruh tretích osôb ako poškodených, na ktoré sa toto poistenie má vzťahovať (pozri rozsudky Mendes Ferreira a Delgado Correia Ferreira, už citovaný, bod 27, ako aj Carvalho Ferreira Santos, už citovaný, bod 27).

25 Treba však pripomenúť, že povinnosť poistného krytia zodpovednosti za škodu spôsobenú tretím osobám motorovými vozidlami sa odlišuje od rozsahu náhrady škody v prospech týchto osôb z dôvodu zodpovednosti za škodu poistenej osoby. Zatiaľ čo povinnosť poistného krytia je totiž zabezpečená a definovaná právnou úpravou Únie, náhrada škody je v zásade upravená vnútroštátnym právom (rozsudok Carvalho Ferreira Santos, už citovaný, bod 31 a citovaná judikatúra).

26 Súdny dvor už totiž rozhodol, že z cieľa, ako aj zo znenia prvej, druhej a tretej smernice vyplýva, že ich zámerom nie je harmonizácia režimov zodpovednosti za škodu v členských štátoch a že za súčasného stavu právneho poriadku Únie si členské štáty môžu samy slobodne upraviť režim zodpovednosti za škodu uplatniteľnú na dopravné nehody spôsobené prevádzkou motorových vozidiel (rozsudok Carvalho Ferreira Santos, už citovaný, bod 32 a citovaná judikatúra). Túto analýzu potvrdzujú, pokiaľ ide o škodu utrpenú nemotorizovanými účastníkmi cestnej premávky, ustanovenia článku 1a tretej smernice prebraté článkom 12 ods. 3 smernice 2009/103.

27 Členské štáty sú však povinné zabezpečiť, aby zodpovednosť za škodu uplatniteľná podľa ich vnútroštátneho práva bola krytá poistením v súlade s ustanoveniami všetkých troch vyššie uvedených smerníc (rozsudky Mendes Ferreira a Delgado Correia Ferreira, už citovaný, bod 29; z 19. apríla 2007, Farrell, C-356/05, Zb. s. I-3067, bod 33, ako aj Carvalho Ferreira Santos, už citovaný, bod 34).

28 V druhom rade z judikatúry vyplýva, že členské štáty musia pri výkone svojich právomocí v tejto oblasti rešpektovať právo Únie a že vnútroštátne ustanovenia, ktoré upravujú náhradu škody pri dopravných nehodách spôsobených prevádzkou motorových vozidiel, nemôžu odňať prvej, druhej a tretej smernici ich potrebný účinok (pozri v tomto zmysle rozsudky Ruiz Bernáldez, už citovaný, bod 19; Candolin a i., už citovaný, body 27 a 28, ako aj Farrell, už citovaný, bod 34).

29 Ako Súdny dvor spresnil, uvedeným smerniciam by sa odňal potrebný účinok, ak by na základe prispenia poškodeného k vzniku ujmy vnútroštátna právna úprava definovaná na základe všeobecných a abstraktných kritérií zbavovala poškodeného práva na náhradu škody prostredníctvom povinného poistenia vozidla alebo by takéto právo neprimerane obmedzovala (pozri v tomto zmysle rozsudok Candolin a i., už citovaný, bod 29). Rozsah náhrady škody poškodeného možno teda obmedziť iba vo výnimočných prípadoch, a to na základe konkrétneho posúdenia (rozsudok Candolin a i., už citovaný, bod 30).

30 Súdny dvor preto dospel k záveru, že článku 2 ods. 1 druhej smernice a článku 1 tretej smernice odporuje taká vnútroštátna právna úprava, ktorá z dôvodu prispenia spolujazdca k ujme, ktorú utrpel, umožňuje vylúčenie alebo neprimerané obmedzenie náhrady škody na základe povinného poistenia vozidla (rozsudok Candolin a i., už citovaný, bod 35). Toto riešenie bolo potvrdené aj v už citovanom rozsudku Farrell (bod 35).

31 Je potrebné uviesť, že vo veci samej na rozdiel od okolností, z ktorých vychádzali citované rozsudky Candolin a i., ako aj Farrell, nie je právo poškodeného na náhradu škody dotknuté obmedzením poistného krytia zodpovednosti za škodu na základe ustanovení v oblasti poistenia, ale obmedzením zodpovednosti za škodu poisteného vodiča podľa platného režimu zodpovednosti za škodu.

32 V tomto ohľade z rozhodnutia vnútroštátneho súdu vyplýva, že články 503 a 504 portugalského občianskeho zákonníka síce upravujú objektívnu zodpovednosť v prípade dopravnej nehody, ale že v súlade s článkom 505 tohto zákonníka je objektívna zodpovednosť podľa článku 503 ods. 1 uvedeného zákonníka vylúčená, ak možno zavinenie nehody pripísať poškodenému. Navyše, ak poškodený svojím zavinením prispel k vzniku alebo zväčšeniu škody, článok 570 portugalského občianskeho zákonníka stanovuje, že po zohľadnení stupňa závažnosti tohto zavinenia poškodenému nemusí byť priznaná časť náhrady škody alebo dokonca žiadna náhrada škody.

33 Inými slovami, právna úprava uplatňujúca sa v rámci sporu vo veci samej v takom kontexte, o aký ide v prejednávanej veci, vylučuje objektívnu zodpovednosť vodiča motorového vozidla zúčastneného na nehode len v prípade, že zavinenie nehody možno pripísať výlučne poškodenému. Navyše v prípade zavinenia poškodeného, ktoré prispelo k vzniku alebo zväčšeniu jeho škody, náhrada tejto škody na základe tejto právnej úpravy úmerne závisí od stupňa závažnosti tohto zavinenia.

34 Na rozdiel od jednotlivých právnych kontextov, ktoré viedli k už citovaným rozsudkom Candolin a i., ako aj Farrell, uvedená právna úprava teda nemá za následok v prípade prispenia poškodeného k vlastnej škode automatické vylúčenie alebo neprimerané zníženie jeho nároku, v prejednávanej veci nároku rodičov usmrteného maloletého dieťaťa, ktoré šlo na bicykli a zrazilo sa s motorovým vozidlom, na náhradu škody z povinného poistenia zodpovednosti za škodu vzťahujúceho sa na vodiča motorového vozidla zúčastneného na nehode. Táto právna úprava preto nemá vplyv na záruku na základe práva Únie, aby zodpovednosť za škodu stanovená podľa platného vnútroštátneho práva bola krytá poistením, ktoré je v súlade s troma spomínanými smernicami (pozri rozsudok Carvalho Ferreira Santos, už citovaný, body 43 a 44).

35 Vzhľadom na predchádzajúce úvahy je potrebné na položenú otázku odpovedať tak, že prvá, druhá a tretia smernica sa majú vykladať v tom zmysle, že im neodporujú také vnútroštátne ustanovenia o zodpovednosti za škodu, ktoré umožňujú vylúčiť alebo obmedziť právo obete nehody požadovať náhradu škody v rámci poistenia zodpovednosti za škodu týkajúceho sa vozidla zúčastneného na nehode, a to na základe konkrétneho posúdenia výlučného alebo čiastočného prispenia tejto obete k vlastnej škode.

O trovách

36 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (tretia komora) rozhodol takto:

Smernica Rady 72/166/EHS z 24. apríla 1972 o aproximácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú motorovými vozidlami a kontroly plnenia povinnosti poistenia tejto zodpovednosti, druhá smernica Rady 84/5/EHS z 30. decembra 1983 o aproximácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel a tretia smernica Rady 90/232/EHS zo 14. mája 1990 o aproximácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel sa majú vykladať v tom zmysle, že im neodporujú také vnútroštátne ustanovenia o zodpovednosti za škodu, ktoré umožňujú vylúčiť alebo obmedziť právo obete nehody požadovať náhradu škody v rámci poistenia zodpovednosti za škodu týkajúceho sa vozidla zúčastneného na nehode, a to na základe konkrétneho posúdenia výlučného alebo čiastočného prispenia tejto obete k vlastnej škode.

Podpisy